

Vlaams
Parlement

vergadering **C123 – CUL17**
zittingsjaar 2013-2014

Handelingen

Commissievergadering

Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media

van 6 februari 2014

INHOUD

Interpellatie van de heer Bart Caron tot de heer Kris Peeters, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Economie, Buitenlands Beleid, Landbouw en Plattelandsbeleid, over het antwoord van de Vlaamse Regering op een advies van de Vaste Nationale Cultuurpactcommissie - 65 (2013-2014)	3
Vraag om uitleg van de heer Philippe De Coene tot mevrouw Joke Schauvliege, Vlaams minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur, over de artistieke nalatenschap van Jeanne Brabants - 841 (2013-2014)	10
Vraag om uitleg van de heer Philippe De Coene tot mevrouw Joke Schauvliege, Vlaams minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur, over naziroofkunst in Vlaamse musea - 842 (2013-2014)	
Vraag om uitleg van de heer Jo De Ro tot mevrouw Joke Schauvliege, Vlaams minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur, over de kunstobjecten die na WO II terugkeerden uit nazigebied - 863 (2013-2014)	
Vraag om uitleg van de heer Bart Caron tot mevrouw Joke Schauvliege, Vlaams minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur, over de omgang met zogenaamde roofkunst in de Vlaamse musea - 869 (2013-2014)	
Vraag om uitleg van de heer Erik Arckens tot mevrouw Joke Schauvliege, Vlaams minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur, over eventuele Vlaamse maatregelen met betrekking tot de roofkunstproblematiek - 906 (2013-2014)	14

■

Voorzitter: de heer Philippe De Coene

Interpellatie van de heer Bart Caron tot de heer Kris Peeters, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Economie, Buitenlands Beleid, Landbouw en Plattelandsbeleid, over het antwoord van de Vlaamse Regering op een advies van de Vaste Nationale Cultuurpactcommissie - 65 (2013-2014)

De voorzitter: De heer Caron heeft het woord.

De heer Bart Caron: Minister-president Peeters, het is een hele eer u te verwelkomen in deze commissie. Ik waardeer dat u bereid bent om in te gaan op mijn vraag, ondersteund door een advies van het Uitgebreid Bureau. Dat toont toch wel het gepaste respect voor dit parlement.

Deze week kreeg de Vaste Nationale Cultuurpactcommissie een brief van de Vlaamse Regering. In die brief legt de Vlaamse Regering een aanbeveling, een uitspraak van de Cultuurpactcommissie naast zich neer. Ik stel deze vraag aan u, minister-president, omdat dit punt al meermaals aan bod is gekomen in deze commissie en niet tot een oplossing heeft geleid.

Met die brief reageert het kabinet van de minister van Cultuur op een uitspraak van de commissie over een klacht die ik namens Groen tot tweemaal toe heb ingediend over de samenstelling van de bestuursorganen van drie grote Vlaamse instellingen die ons na aan het hart liggen, deSingel, de Vlaamse Opera en het Ballet van Vlaanderen. De twee laatste zijn bij een fusieoperatie betrokken. Dat verandert echter niets aan de grond van de zaak.

Als antwoord op mijn eerste klacht oordeelde de Cultuurpactcommissie in april vorig jaar dat de Vlaamse Regering in de fout was gegaan en adviseerde zij een hersamenstelling van de raad van bestuur en de algemene vergadering van die drie Vlaamse organen. Wellicht zult u in uw antwoord ook ingaan op de verschillende formules die het Cultuurpact ter zake voorlegde. We kunnen daar later nog op terugkomen.

Na die eerste klacht – er was ook een klacht van Open Vld – voerde de Vlaamse Regering een beperkte aanpassing door via een sterkere afvaardiging van Open Vld in die bestuursorganen. Zo'n bestuursorgaan wordt samengesteld volgens een afspiegeling van het vertegenwoordigende orgaan, in dit geval het Vlaams Parlement, of door een expertencommissie die niet politiek is samengesteld. Onze klacht leidde echter niet tot een aanpassing van de bestuursorganen en dus werd ik genoodzaakt om andermaal een klacht in te dienen.

Minister-president, het gaat er niet over al dan niet een groene vertegenwoordiger in het bestuur te hebben. Er zijn andere elementen die spelen. Wij vinden deze instellingen ook heel belangrijk voor Vlaanderen en wij willen er graag aan mee besturen. Verder is het Cultuurpact destijds zowel door de federale overheid als door de deelparlementen in dit land unaniem goedgekeurd. Intussen is het nog altijd een geldige regeling. Als er veranderingen nodig zijn, is het aan de wetgevende macht om dat te doen. Maar als dat gebeurt, dan moet er een brede consultatie van het middenveld en de bevolking plaatsvinden.

Ik ben ook niet voor 110 procent aanhanger van het huidige Cultuurpact. Ik ben wel voorstander van het principe van een aanwezigheid van de diverse politieke strekkingen in bestuursorganen. Ik ben voor het principe van medebeheer van het culturele veld en de culturele instellingen.

Onze tweede klacht is op 25 november 2013 opnieuw besproken door de Cultuurpactcommissie. Die heeft een uitspraak gedaan die identiek was aan de eerste, met dat verschil dat de beslissing ditmaal met unanimititeit van stemmen werd genomen. Dat betekent, minister-president, dat vertegenwoordigers van uw partij, maar ook van de andere regeringspartijen dat besluit unaniem hebben goedgekeurd. Ik durf te zeggen dat onze klacht niet op los zand is gebouwd als er van zo'n unanimititeit sprake is.

De Vlaamse Regering kreeg 60 dagen de tijd om op de uitspraak te reageren. Er kwam een reactie, waarvan wij een afschrift hebben gekregen. Eerlijk gezegd vinden wij dat antwoord vijandig, betweterig en vooral afwijzend. De toon van die brief zet de Cultuurpactcommissie in de wind en legt aan de Cultuurpactcommissie, die decennia ervaring heeft in die zaak, uit hoe het Cultuurpact volgens de Vlaamse Regering moet worden geïnterpreteerd. Dat is echt niet oké. Dat is een stap te ver. Het is alsof de veroordeelde de rechter terechtwijst. Dit is een kaakslag voor de Cultuurpactcommissie zelf en voor principes – respect voor ideologische en filosofische minderheden en voor principes van medebeheer – die in Vlaanderen al 45 jaar worden toegepast. Het is ook een slecht signaal, minister-president, omdat de minister van Cultuur en de Vlaamse Regering met haar eigen Vlaamse instellingen een voorbeeldfunctie hebben voor heel Vlaanderen.

U weet wellicht wel dat de Cultuurpactcommissie na de lokale verkiezingen tientallen klachten krijgt over de niet-correcte samenstelling van bestuursorganen, cultuurcentra, openbare bibliotheken, musea enzovoort. Die moeten allemaal op basis van het Cultuurpact worden samengesteld. Hoe kan men een lokaal bestuur aanzetten om het Cultuurpact te respecteren als Vlaanderen dat zelf niet doet? Waarom zou een lokaal bestuur dan geen foert zeggen? Er zijn namelijk geen sancties, of men moet naar de Raad van State gaan en daar vragen om schorsing en vernietiging van de beslissingen van zo'n lokaal bestuur. Maar dat is een grote stap. Laat ons eerlijk zijn: in onze pluralistische samenleving is dat een fout signaal. We moeten met ons allen die principes respecteren, we hebben dat altijd al gedaan.

Groen is in 57 lokale besturen vertegenwoordigd. Ook in die gemeenten komen er klachten binnen. Ik ga systematisch die groene raadsleden en schepenen attent maken op de toepassing van het Cultuurpact. Ik zal hen aanbevelen om zich in orde te stellen. Ik kan u gemeenten noemen waar dat intussen gebeurd is. Ik kan het niet harden dat de Vlaamse Regering dit zelf niet doet.

Ik heb al zware woorden gebruikt. De ondertoon van de brief, die u wellicht in uw dossier zitten hebt, laat niets aan duidelijkheid te wensen over. Dat is erg, erg jammer. Het is de eerste keer dat wij over dit punt van gedachten wisselen, daarom probeer ik het beleefd te doen. Ik probeer me niet op te winden, ik heb dat al gedaan, ik probeer dat te vermijden.

Volgens formule 9, c, van het Cultuurpact wordt een culturele instelling bestuurd door experts. Dan worden er geen vertegenwoordigers van politieke partijen en zeker geen politici opgenomen in het bestuur. Dat speelt in deze bestuursorganen. Dat is makkelijk op te lossen. Men kan eerlijk zeggen dat men eigenlijk gekozen heeft voor formule 9, a. Dan kan men zich conformeren aan de regels en is de vertegenwoordiging inderdaad een afspiegeling van de samenstelling van het Vlaams Parlement.

Ik doe een oproep om dit incident te sluiten door aan onze vraag tegemoet te komen, maar ook om daarmee aan Vlaanderen te zeggen dat het Cultuurpact nog altijd betekenis heeft. Als u vindt dat dit niet zo is, dan moet u maar een ontwerp van decreet maken om het Cultuurpact te wijzigen. Dat mag ook altijd. Als u hier een meerderheid hebt, zal het zo zijn. Maar zolang het is wat het is, kan ik alleen maar vragen dat het gerespecteerd wordt.

Het is een regel, een systeem waarbij we uitgaan van een vorm van eensgezindheid, verstandhouding en respect voor elkaar, voor groot en klein, voor links en rechts, voor vrijzinnig en katholiek, voor alle zuilen en strekkingen in Vlaanderen. Het heet niet toevallig 'pact': het is een soort verdrag. Er zijn ook geen sancties aan gekoppeld, omdat men dit soort zaken niet kan afdwingen bij wet. Het is eerder een soort houding. We moeten die houding zelf uitstralen en de regels respecteren.

Ik heb deze interpellatie niet aan minister Schauvliege gericht omdat ik haar mijn vragen al gesteld heb. Ze heeft daar afwijzend op geantwoord. Er is een tweede klacht geweest. We zitten met een nieuwe situatie. Ik vind het belang van het Cultuurpact in deze kwestie zo

groot dat ik dit aan het hoofd van de Vlaamse Regering wil voorleggen. Ik waardeer dat u komt antwoorden, minister-president. Ik hoop dat ik u straks nog meer kan waarderen.

Minister-president, staat de voltallige Vlaamse Regering achter de brief die werd bezorgd aan de Cultuurpactcommissie?

Acht de Vlaamse Regering de Cultuurpactcommissie nog nuttig en nodig? En zo ja, hoe is de aperte weigering van de Vlaamse Regering om zich te schikken naar haar adviezen daarmee te verzoenen?

Bent u het met mij eens dat de Vlaamse Regering in dezen een voorbeeldfunctie heeft? Vindt u dat de Cultuurpactcommissie heel wat inboet qua aanzien, ook ten opzichte van andere overheden, wanneer de Vlaamse Regering geen gevolg geeft aan de adviezen van de commissie? Bent u bereid het regeringsstandpunt inzake het bewuste advies te herzien?

De voorzitter: De heer Arckens heeft het woord.

De heer Erik Arckens: Minister-president, ik hoop dat we u hier nog gaan ontmoeten. Ik vermoed dat u een groot cultuurliefhebber bent.

Ik sluit me aan bij de interpellatie van de heer Caron. De Cultuurpactwetgeving biedt ons een groot houvast. Zoals Immanuel Kant zei: “De mens is van krom hout gemaakt.” Kant heeft er – ondanks zijn rationele kritiek – altijd rekening mee gehouden dat we kunnen verschillen en dat we juist daarom regels en denkmethodes nodig hebben om op een rationele wijze met elkaar te kunnen debatteren. We kunnen dat toepassen op deze materie. De Cultuurpactwetgeving heeft een breed toepassingsgebied.

De opvattingen over het Cultuurpact veranderen. Ik hecht heel veel belang aan de wetgeving en die is van 1972, mijnheer Caron. Hoe komt u bij 1968? Historisch en actueel mag men de draagwijdte van die wet niet onderschatten.

Minister-president, ik wil u ter illustratie en afsluitend, zonder in te gaan op de zaak die de heer Caron hier voorlegt, wijzen op een tekstje dat is verschenen in Lokaal. Dat is het blad dat gericht is op de gemeentemandatarissen, en men moet die tekst dan ook lezen als een tekst gericht op die personen. Dit wijst toch wel op de indringendheid van de Cultuurpactwetgeving, waarvan ik de impact inderdaad zeker niet wil onderschatten. De tekst dateert van 16 februari 2010. Ik citeer: “Als wet van openbare orde werkt de Cultuurpactwet doorheen verschillende andere wet- en regelgeving (zoals het Decreet Lokaal Cultuurbeleid (...) of het Gemeentedecreet (...)), en primeert ze er ook op. Als het Gemeentedecreet voor de gemeentelijke culturele instellingen nieuwe rechtsvormen mogelijk maakt zonder de Cultuurpactwetgeving daarbij in rekening te brengen, blijft de Cultuurpactwet toch van toepassing.” Minister-president, zie hier de draagwijdte die men daar lokaal eigenlijk aan geeft, en dat geldt natuurlijk ook voor het gewest en de gemeenschap. In die zin steun ik de vraag en de bezorgdheid van de heer Caron. Ik ben blij dat u naar deze commissie bent gekomen. Ik kijk er natuurlijk ook naar uit hoe u, met het kromme hout dat u misschien voor u ziet, toch nog een en ander zult proberen recht te zetten.

De voorzitter: Minister-president Peeters heeft het woord.

Minister-president Kris Peeters: Voorzitter, geachte leden, het is voor mij natuurlijk een groot genoegen om deze commissievergadering te mogen bijwonen en op vragen te mogen antwoorden die men aan mij richt, hoewel mijn collega, minister Schauvliege, daar al een antwoord op heeft gegeven. Dat is echter geen probleem. Hier Immanuel Kant citeren lijkt me niet meteen aan de orde, want ik vroeg me af waar dit heen ging. Emmanuel Levinas lijkt me hier misschien nog meer van toepassing, maar goed, dat zullen we dan een andere keer eens bekijken.

Het lijkt me toch wel belangrijk te onderstrepen dat het antwoord van minister Schauvliege op 20 januari 2014 een standpunt is dat is besproken binnen de Vlaamse Regering. Daarover is dus overlegd in de schoot van de regering. Het heeft daar geen aanleiding tot opmerkingen

gegeven en is dus volledig gedragen door alle partners in die Vlaamse Regering. Ik kan u verzekeren dat de Vlaamse Regering effectief respect heeft voor het werk van de Cultuurpactcommissie. In het dispuut dat het voorbije jaar op de agenda stond, heeft de Vlaamse Regering ook invulling gegeven aan de adviezen. Ze heeft haar beslissing over de raad van bestuur van deSingel ook aangepast. Men kan dus zeker niet stellen dat de Vlaamse Regering geen rekening heeft gehouden met de adviezen. Het is wel zo dat de Vlaamse Regering de adviezen niet klakkeloos heeft gevolgd. Daar hebt u een punt. De Vlaamse Regering vindt inderdaad dat ze van adviezen kan afwijken als ze dat ook kan motiveren. Dat heeft niets te maken met een gebrek aan respect, maar alles met het nemen van verantwoordelijkheid, waarvoor ook verantwoording af te leggen is. Hierover kan tekst en uitleg worden gevraagd door de parlementsleden, en ook door de rest van Vlaanderen.

Voorzitter, ik wil hier ook een debat aankaarten waarvan ik vind dat het verder kan worden gevoerd. Het politieke landschap ziet er vandaag anders uit dan ten tijde van het Cultuurpact. Toen waren er katholieke en vrijzinnige filosofische strekkingen en katholieke, liberale en socialistische politieke stromingen, maar sindsdien zijn er toch wel een aantal stromingen bijgekomen: een nationalistische, een ecologische, een libertaire stroming. Toen het Cultuurpact werd afgesloten, waren die niet of niet in dezelfde mate vertegenwoordigd in het Vlaams Parlement.

Mijnheer Caron, de gedachten kunnen wijzigen en er kan sprake zijn van voortschrijdend inzicht. Mijn collega heeft me hier het uitgebreide programma van Groen! voor de Vlaamse verkiezingen van 13 juni 2004 bezorgd. Ik citeer uit dat programma: “Culturele variatie en cultureel verschil bieden mensen keuzevrijheid. In onze multiculturele samenleving waakt de overheid mee over de diversiteit in het kunsten- en cultuurbeleid. Het proces van ontzuiling en depolitisering willen we afronden door de afschaffing van het cultuurpact en de vervanging ervan door een charter voor pluralisme.” Ik kan het daarmee eens zijn. Panta rhei: alles is in beweging, men kan geen twee keer in dezelfde rivier stappen. U hebt echter zelf in 2004 in uw programma gepleit voor de afschaffing van het Cultuurpact, en ik begrijp dat u daar vandaag heel nadrukkelijk aan vasthoudt. Dat is uw volste recht. Ik meen echter dat er heel wat is gewijzigd. Dat wil ik hier poneren, en het debat daarover kan een interessant debat zijn. Ik kom daar straks op terug, maar ik ga er ook van uit dat er in de volgende legislatuur, die zich binnenkort toch aandient, misschien zal worden gediscussieerd over het actualiseren van het Cultuurpact. U wilt dat dus afschaffen, als ik ervan uitga dat u in uw programma nog altijd hetzelfde zult zetten, en het vervangen door een charter voor pluralisme.

Het uitgangspunt voor de Vlaamse Regering is dat van de krachtsverhoudingen zoals die na de verkiezingen in dit Vlaams Parlement zijn vastgelegd, en het gegeven dat een bestuursmeerderheid ook in alle afgeleide organen een weerspiegeling dient te vinden. We zien daarbij een verschil tussen een stroming die 14 procent in dit parlement vertegenwoordigt en een stroming die 6,5 procent vertegenwoordigt. Nogmaals, na 25 mei kan dat in andere percentages worden verwoord. Dit is ook de reden waarom de Vlaamse Regering het advies wel gevolgd heeft ten aanzien van de liberale stroming tot in de raden van bestuur, maar vaststelt dat op basis van de krachtsverhoudingen de ecologische stroming niet kan vertegenwoordigd zijn in de kwestieuze raad van bestuur waarover u het hebt.

De geest van het Cultuurpact, dat het niet goed zou zijn dat bepaalde filosofische strekkingen zouden overheersen, blijven wij onverkort steunen. De grote versnippering die de voorbije jaren is ontstaan, waarbij de filosofische stromingen minder uitgesproken werden en zich niet meer getrouw weerspiegelden in de politieke stromingen, die ook personeelsmatig sterk begonnen te variëren, maakt het niet gemakkelijk die krachtlijnen te blijven herkennen. Het is vandaag een dag par excellence om te onderstrepen dat ik alleen maar kan vaststellen dat mensen veel vlotter dan vroeger veranderen van politieke partij, en dus volgens het Cultuurpact tot een andere stroming zouden behoren. In die zin lijkt het me goed nog eens te benadrukken dat in een volgende legislatuur eens goed wordt nagedacht over de garanties die een modern Cultuurpact moet bieden.

Ook de internationale rechtsomgeving is sterk geëvolueerd. Er bestaat nu een internationale recht- en regelgeving rond loondiscriminatie op filosofische en ideologische gronden, die ook bij ons is omgezet.

Er zijn dus elementen te over om het Cultuurpact eens opnieuw boven het licht te houden na de verkiezingen. Het standpunt van Groen is mij bekend. Dat van de anderen kan er zeker aan worden toegevoegd. Ik ben er een grote voorstander van om tijdens de volgende legislatuur werk te maken van een modern Cultuurpact of van een charter voor pluralisme, zoals Groen het heeft genoemd.

De Vlaamse Regering heeft inderdaad een voorbeeldrol te spelen inzake ernstig omgaan met adviezen. Wij doen dit ook. Ik verwijs naar de aanpassing die wij hebben doorgevoerd na het eerste advies van de commissie, in het kader van de verzoeningsprocedure. Datzelfde respect had echter ook vereist dat Groen voor het indienen van de tweede klacht minstens zou hebben gewacht op het einde van de antwoordtermijn voor de Vlaamse Regering na de eerste klacht.

Inhoudelijk volgt de Vlaamse Regering de Cultuurpactcommissie niet wanneer zij stelt dat bij toepassing van artikel 9, c, – u had het over 9, a, maar ik denk dat het 9, c, is – een directe vertegenwoordiging van politici en politieke fracties uitgesloten is. Dit advies vindt immers geen steun in de tekst van het decreet, waar nergens sprake is van een onverenigbaarheid tussen specialisten en gebruikers, en mensen die als mandataris of op een andere wijze politiek betrokken zijn. Het begrip politieke fracties is bovendien nergens gedefinieerd, en in die zin lijkt het me niet zo te zijn dat een beargumenteerd meningsverschil een probleem hoeft te vormen ten aanzien van een adviesinstantie.

Op de vraag of ik bereid ben het regeringsstandpunt betreffende het bewuste advies te herzien, heb ik al geantwoord. Maar uit respect voor de heer Caron en de andere leden wil ik nog even meegeven dat ik, gelet op wat ik allemaal heb gezegd, hoop dat het duidelijk is dat wij geen reden zien om het ingenomen regeringsstandpunt, zoals verwoord door minister Schauvliege, te wijzigen.

In het kader van de verzoeningsprocedure is de Vlaamse Regering bij brief van 19 juli 2013 en bij de beslissing van 20 april 2012, voor zowel deSingel als voor de opera en het ballet, en van 14 juni 2013 voor de opera en het ballet, aan de vraag van Open Vld tegemoetgekomen. Wij hebben daarin de Cultuurpactcommissie gevolgd. De eis van Groen is slechts gedeeltelijk gerechtvaardigd, inzonderheid inzake de aanduiding van vertegenwoordigers van de ecologische strekking in de algemene vergadering van deSingel, de opera en het ballet.

De Vlaamse Regering heeft, eveneens in het kader van de verzoeningsprocedure, op 15 december 2012 schriftelijk aangeboden om beide voor de ecologische stroming in de algemene vergadering zetelende vertegenwoordigers te vervangen door een of twee door Groen voorgedragen vertegenwoordigers. Dit standpunt is door de voltallige Vlaamse Regering ingenomen, voorafgaand aan de brief van 19 juli 2013, en door de voltallige Vlaamse Regering herbevestigd, voorafgaand aan de brief van 20 januari 2014.

Met veel respect en – zoals u zelf ook hebt onderstreept – met de nodige kalmte kan ik u nogmaals meegeven dat ik op dit moment geen nieuwe elementen zie om de beslissing van de Vlaamse Regering in vraag te stellen of om te buigen. Ik hoop echter dat u ook heel goed hebt begrepen dat ik uitkijk naar een discussie over een modern Cultuurpact, dat in een volgende legislatuur tot stand kan komen.

De voorzitter: De heer Caron heeft het woord.

De heer Bart Caron: Minister-president, dank u voor de moeite van het antwoord, als ik het zo mag zeggen. Ik wil op een aantal elementen van uw antwoord ingaan.

Ik wil eerst ingaan op het louter legistische element van de uitspraak van de Cultuurpactcommissie. U zegt dat u geen reden ziet om de beslissing te wijzigen, een beslissing die, u legt er de nadruk op, wordt ondersteund door de volledige Vlaamse

Regering. Dan vind ik het ook vreemd dat de volledige Cultuurpactcommissie een andere mening ter zake aanhoudt. Ik weet dat je een wet altijd op verschillende manieren kunt interpreteren, maar dit is een majeur probleem. Ik volg het cultuurbeleid in het Vlaamse land al enkele decennia, maar zo'n majeur probleem is naar mijn bescheiden mening nog nooit voorgekomen. Dat wil ik even onderstrepen.

U en de Vlaamse Regering interpretern een aantal aspecten van de regelgeving op een manier die u goed uitkomt. Ik zal u even artikel 9, ten derde, citeren, dat stelt dat culturele infrastructuur, instellingen en diensten door drie vormen van vertegenwoordiging kunnen worden bestuurd. De derde vorm luidt: "de zelfstandige vereniging van specialisten of gebruikers, al dan niet voorzien van een rechtsstatuut, waaraan de betrokken overheid het beheer opdraagt."

Wel, het is de eerste keer in dit Vlaamse land dat iemand stelt dat politici en experts niet noodzakelijk tegengesteld zijn, en dat experts dus ook politici kunnen zijn. Waarom heb je dan artikel 9, ten eerste, waarin er wel uitdrukkelijk sprake is van politieke vertegenwoordiging en politici, als 9, ten derde, dan geen betekenis heeft? Waarom staat het dan in de wet? Dat is een interpretatie die in dit land nooit is voorgekomen. Ik laat ze voor uw rekening.

U zegt dat Groen niet vertegenwoordigd kan zijn, op basis van ons stemmenaantal. Ook hier kan ik alleen maar verwijzen naar wat de Cultuurpactcommissie ter zake beslist. Zij heeft in haar jurisdictie doorheen de jaren vastgesteld dat ook kleine fracties een minimale vertegenwoordiging moeten krijgen, ook als je via het stelsel-D'Hondt zou uitkomen op een berekening waardoor die fractie geen zetel zou hebben in een vertegenwoordigend orgaan. Kijk het erop na: er zijn tientallen uitspraken in die richting.

Daarenboven, minister-president, waren wij in de vorige legislatuur met minder vertegenwoordigers in het Vlaams Parlement, en hadden wij wel vertegenwoordigers in de raad van bestuur van die instellingen. Ik kan dus alleen maar vaststellen dat u, in uw hoedanigheid van minister-president in de vorige regering, een andere mening had dan vandaag, terwijl de situatie voor ons toen cijfermatig nadeliger was dan nu, maar we wel vertegenwoordigers hadden.

Wij hebben niet gewacht, minister-president, tot na de periode dat de Vlaamse Regering kon reageren op die eerste uitspraak van de Cultuurpactcommissie. We hebben wel gewacht tot de beslissing van de Vlaamse Regering was genomen. Wij krijgen ook de stukken van de regering en kunnen daar dus perfect op reageren. Wij hebben niet voor onze beurt gesproken, zoals u suggereert. Ik heb tot vandaag gehoopt dat de Vlaamse Regering ook tot voortschrijdend inzicht zou zijn gekomen en een andere beslissing zou hebben genomen.

Ik heb de pen vastgehouden bij het fragment van ons verkiezingsprogramma van 2004. Ik geef toe dat ik zeer verheugd ben vast te stellen dat de minister-president zelf ons partijstandpunt volgt. Dat is prachtig. (*Opmerkingen van minister-president Kris Peeters*)

Los daarvan, minister-president, heb ik in de inleiding bij mijn vraag uitdrukkelijk gezegd dat je kunt discussiëren over het Cultuurpact en de wijze waarop het vandaag gemaakt is en functioneert. Ook wij zijn vragende partij voor een nieuw Cultuurpact. Wij willen een cultuur- en diversiteitspact hebben in Vlaanderen. Dat verschilt op zich zeer weinig van de geest die achter dat charter van pluralisme zit.

Er zijn nu inderdaad andere filosofische, ideologische en partijpolitieke stromingen dan die die we traditioneel kennen in dit land. Ik weet uit mijn eigen kennis van de cultuurgeschiedenis dat een cultuurpact een vredesverdrag was tussen het hoofdzakelijk vrijzinnige Wallonië en het hoofdzakelijk katholieke Vlaanderen, met ook de tegenstelling katholiek versus socialistisch/liberaal in de achtergrond. Dat is op het terrein veranderd, maar het is niet omdat we wat meer diversiteit aan strekkingen hebben, dat dat niet belangrijk is.

Op dat punt van uw antwoord kan ik de handschoen met heel veel plezier opnemen. Als we elkaar een volgende keer kunnen ontmoeten, stel ik voor dat we dat debat ook voeren. Wij zijn vragende partij voor een verruiming en een andere benadering van het Cultuurpact.

Niettemin is vandaag de wet de wet. Het is niet omdat u en ik bedenkingen hebben bij die wet, dat hij niet meer geldig is. We gaan toch geen beleid voeren volgens onze wensen, alleen als dat niet in een wettelijke context verankerd is, minister-president? Wij vinden het nog altijd een terechte vraag dat het huidige Cultuurpact gerespecteerd zou worden, ook in de uitspraken die de Cultuurpactcommissie doet en haar 45 jaar lange traditie.

Tot nader order is het debat niet geconcludeerd, niet gevoerd, niet besloten en niet in een nieuw decreet, met een charter of verruimd Cultuurpact of hoe je het ook wilt noemen, gegoten. Zolang dat niet het geval is, vinden wij nog altijd dat het huidige gerespecteerd moet worden. Ik betreur, maar ik begrijp, dat het moeilijk is om van mening te veranderen. U hebt het in uw intro nochtans zelf over voortschrijdend inzicht gehad, maar u projecteert het natuurlijk na 25 mei. Dat is handig. Niettemin betreur ik het.

Ik weet nog niet welke stappen wij nog zullen zetten in dit dossier, minister-president. Ik vind het jammer, echt jammer. Ik vind het vooral jammer, omdat ik denk dat je van de weeromstuit in Vlaanderen heel wat effecten zult krijgen in veel lokale besturen, en dat daardoor de essentie van dat Cultuurpact – al is het verouderd, zoals u suggereert – en de principes van medebeheer en van plaats voor alle ideologische en filosofische strekkingen in beheersorganen, verlaten zal worden. En dat is heel jammer.

Het gaat niet om die drie zitjes van Groen, minister-president. Het gaat over die principes, ook in Vlaanderen, waar elke partij wel eens groot en klein kan zijn en uit besturen kan worden geweerd en erin kan worden opgenomen. Laat ons allemaal nederig zijn, maar laat ons ook respect hebben voor waar we groot en klein in zijn.

De voorzitter: De heer Arckens heeft het woord.

De heer Erik Arckens: Minister-president, ik heb dit debat met veel aandacht gevolgd. U hebt een heel gedegen antwoord gegeven. We zullen de teksten er naderhand nog eens op nalezen. Uiteindelijk hebt u het balletje teruggekaatst naar Bart Caron. Ik voel me hier als een hond in een vreemd kegelspel omdat ik net voorstander ben van het behoud van de Cultuurpactwetgeving, uit welk krom hout die ook gesneden moge zijn.

De bedoeling was het behoud van de politieke, filosofische minoriteiten. Het geeft hun ook rechtsaansprakelijkheid in raden van bestuur op elk niveau in culturele materies. Minister-president, u bent een schitterend politicus, dat heb ik altijd gezegd. Maar u gooit het pingpongballetje terug naar het programma van Groen. De heer Caron heeft er al voor gepleit dat de Cultuurpactwetgeving in de toekomst moet worden opengetrokken op een ander vlak. Hij wil er ook de etnisch-culturele minderheden en experts bij betrekken.

Als we uitgaan van de filosofie van waaruit de Cultuurpactwetgeving is geboren, dan hebt u volkomen gelijk dat ik beter met Levinas was vertrokken. Dat is omdat Levinas heel duidelijk aan de kant staat van de Cultuurpactwetgeving. Het is pas door het gelaat en de ellende van de ander te zien, dat we zijn mensheid en zijn mens-zijn erkennen. Iemand die minoritair is en wordt vertrappeld en misschien uit het kromme hout is gesneden, kan zijn rechten gegarandeerd zien door de toepassing van de Cultuurpactwetgeving. Indien die gaat verwateren tot een amalgaam van allerlei vragende partijen die allemaal een beroep doen op hun expertise, of op hun achteruitstelling, of op hun minoritair zijn, denk ik niet dat we de ellende van wie echt minoritair is, in het aangezicht kunnen zien, omdat we zijn ellende niet alleen op metafysisch vlak, maar ook op persoonlijk vlak niet meer zullen herkennen.

De voorzitter: Minister-president Peeters heeft het woord.

Minister-president Kris Peeters: Ik heb al gezegd dat het Cultuurpact, dat een tijdje geleden tot stand is gekomen, een heel degelijke basis heeft. Mijnheer Caron, u hebt het over

principes en over het respecteren van het Cultuurpact. Wel, wij respecteren dat. Nu doet een partij die dat Cultuurpact ongedaan wil maken omdat het een proces is van ontzuiling en depolitisering dat absoluut moet worden afgerond, en zegt dat het Cultuurpact van 2004 volledig achterhaald is, een zwaar appel – om bij Levinas te blijven – op het respecteren ervan. In onze optiek is dat gebeurd.

Mijnheer Caron, ik begrijp dat u dit heel ernstig neemt. Wij doen dat trouwens ook. Maar dat nu in elke gemeente alles op losse schroeven komt te staan omdat hier een beslissing is genomen, die terecht past in het Cultuurpact en de wetgeving daarover, is toch wat overdreven, als u mij toestaat.

Het is nu drie maanden voor de verkiezingen. Het is interessant om de verkiezingsprogramma's van de verschillende politieke partijen te lezen en na te gaan wat erin staat over deze problematiek. Ik begrijp dat bij Groen de passage uit 2004 er opnieuw in zal staan. Ik begrijp dat andere partijen het wijs vinden om daar niet zo zwaar in te hakken, en te zorgen voor het kromme hout, dat mij zeer dierbaar is. Het debat is open, maar ik zie geen reden om op de beslissing terug te komen. U betreurt dat, mijnheer Caron, en daar heb ik begrip voor. De Vlaamse Regering heeft geen nieuwe elementen om dit opnieuw te bekijken.

De voorzitter: De heer Caron heeft het woord.

De heer Bart Caron: Ik kan hier niet veel meer aan toevoegen. De posities zijn ingenomen, en blijkbaar onwrikbaar. De enige oplossing is een debat na 25 mei, en dat gaan we voeren. Ondertussen vraag ik, minister-president, dat de wet wordt gerespecteerd.

De voorzitter: De interpellatie is afgehandeld.

– *De heer Marius Meremans treedt als waarnemend voorzitter op.*

■

Vraag om uitleg van de heer Philippe De Coene tot mevrouw Joke Schauvliege, Vlaams minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur, over de artistieke nalatenschap van Jeanne Brabants
- 841 (2013-2014)

De voorzitter: De heer De Coene heeft het woord.

De heer Philippe De Coene: Voorzitter, minister, collega's, Jeanne Brabants is ons op zeer gevorderde leeftijd ontvallen. Toch hebben we het genoeg gehad haar in deze commissie nog te mogen verwelkomen voor een hoorzitting, op een moment dat er zeer prille aanzetten waren voor een intensere samenwerking tussen opera en ballet. Zij vond het de moeite om naar hier te komen en nam toen ook kort het woord. We hadden erg veel respect voor haar, en dat respect is ook betuigd op de plechtigheid voor haar afscheid. Zij was erg bekommerd om haar discipline, het ballet. Ik denk dat we mogen zeggen dat aan haar bekommernissen toch wel in zekere zin is tegemoetgekomen.

Op het einde van haar leven, toen ze wellicht haar einde voelde naderen, gaf ze het signaal dat zij bekommerd was over de toekomst van haar bijzonder rijk archief. Dat archief vormt een bijzonder stuk cultureel erfgoed, want Jeanne Brabants is onlosmakelijk verbonden met dans in Vlaanderen. Het is een bijzonder uitgebreid archief. Het bevindt zich vandaag op vier plaatsen: bij haar thuis, in het Antwerpse stadsarchief, in de Koninklijke Balletschool van Antwerpen en een stukje ook in het Letterenhuis. Ze pleitte ervoor om, naar analogie van het Letterenhuis, ook een Danshuis op te richten. Daar zouden alle archieven over dans in Vlaanderen en ook de internationale literatuur over dans moeten worden ondergebracht.

Oplossingen zijn nooit voor de hand liggend. In het Kunstendecreet staat wel een bepaling dat de Vlaamse kunstinstellingen zelf moeten instaan voor hun archief. In dit geval gaat het om een archief dat niet automatisch en volledig bij de bestaande instellingen hoort. Het nieuwe steunpunt, dat middels de fusie is gecreëerd, met die taak belasten, is een bijkomende

en erg zware opdracht. Een oplossing zou van de stadsarchieven kunnen komen, maar ook dat is niet voor de hand liggend. Antwerpen heeft wel gezegd dat er belangstelling bestaat, maar de mogelijkheden zijn niet onbeperkt.

Het Vlaams Instituut voor Archivering (VIAA) zou soelaas kunnen bieden, maar ook dat is niet eenvoudig, want het gaat in dit geval vooral over video- en audiomateriaal. Sinds 2012 is vzw Het Firmament erkend als landelijk expertisecentrum voor het erfgoed van de podiumkunsten. In een persmededeling beloofde Het Firmament dat het welwillend wil meewerken, maar die vzw is een steunpunt, en geen collectiebeherende instelling. Het steunpunt kan wellicht wel inhoudelijk bemiddelen, maar moeilijk die taak op zich nemen.

Ik erken de bezorgdheid van Jeanne Brabants en van de mensen die begaan zijn met de archivering en ontsluiting van dat materiaal. Voor de Vlaamse Gemeenschap en voor iedereen die begaan is met dans en met de podiumkunsten in het algemeen is het belangrijk dat dit met de nodige zorg wordt bekeken en dat er werk van wordt gemaakt. Jeanne Brabants was een Antwerpse en een Vlaamse, maar vooral ook een dame van de wereld. Wie de kwaliteit kent van de presentaties en de creaties van Jeanne Brabants, beseft dat dit werk van Europees niveau is, of hoger. Het zou dus zeer goed zijn voor de uitstraling van de discipline, en ook uit eerbied voor het gepresteerde werk van Jeanne Brabants, dat Vlaanderen daar werk van maakt. Daarom leg ik u deze vraag voor: ziet u mogelijkheden voor de Vlaamse overheid om steun te bieden om het omvangrijke archief van Jeanne Brabants te bewaren en te ontsluiten? Kan Het Firmament als expertisecentrum daarin een partner zijn? Of zijn er andere mogelijkheden?

De voorzitter: De heer Arckens heeft het woord.

De heer Erik Arckens: Voorzitter, minister, collega's, om het met Friedrich Nietzsche te zeggen: verhef uw hart, maar ook uw benen. Dat vat zeer goed samen waar Jeanne Brabants, die een zeer charmante verschijning was en hier één keer aanwezig was, voor stond. Zij maakte een enorme indruk op haar 94-jarige leeftijd. Ze heeft een inbreng gedaan in het geheel.

Mijnheer De Coene, ik steun uw vraag.

Het Danshuis ben ik zeer genegen. Ik wil hier echter een punt aan toevoegen. Vorige week heb ik een actuele vraag gesteld over de fusie tussen het ballet en de opera. Ik ben daar zelf niet echt een voorstander van. Ik wil er echter op wijzen dat mevrouw Brabants daar destijds ook niet zo'n groot voorstander van was. Op hoge leeftijd zal zij misschien niet meer de cijfers van beide huizen voor ogen hebben gehad, al weten we dat natuurlijk niet. Ze zal misschien ook hebben ingezien dat opera en ballet niet anders meer konden dan te fuseren.

Ik vind dat we de versnippering moeten tegengaan van zaken die overal bewaard liggen. Het Kunsthuis – een beetje een ongelukkige benaming – dat nu de fusie zal worden van opera en ballet moet worden gedragen door een Danshuis. Minister, als u uw schouders zou zetten onder zo'n Danshuis, waarom dan ook niet onder een verenigd huis dat niet alleen de archieven van het ballet maar ook dat van de opera op zich zou nemen? Dat zou een fantastische zaak zijn.

De heer Marius Meremans: Ik begrijp de bezorgdheid van de heren De Coene en Arckens. Op dit ogenblik zijn er allerlei archiefstukken over dans in Vlaanderen. Mevrouw Brabants is een van de iconen daarvan. Die archieven zijn wat verspreid over het land. Op zich is dat geen probleem op voorwaarde dat zij goed worden bewaard, geïnventariseerd en ontsloten. Ik vermoed dat niet de grote meerderheid van de bevolking geïnteresseerd is in dans. Als men echter goed kan inventariseren, digitaliseren en bewaren, dan lijkt zo'n groot huis waar alles in wordt gestopt, niet echt nodig. Het zou fijn zijn, maar ik weet niet of dat tot de mogelijkheden behoort. Ik stel me daar vragen bij.

Wat heel belangrijk is, is dat het archief niet verloren gaat. In een eerste fase moeten we ervoor zorgen dat we weten waar alles zich bevindt. Intussen moet alles ook goed worden bewaard.

De voorzitter: Minister Schauvliege heeft het woord.

Minister Joke Schauvliege: Uiteraard is er niemand, in deze commissie maar ook daarbuiten, die eraan twijfelt dat de nalatenschap van Jeanne Brabants en de daaraan gekoppelde archieven bijzonder waardevol zijn.

Het feit dat de archieven van Jeanne Brabants op diverse plaatsen zitten, heeft te maken met haar loopbaan. Zo heeft zij gewerkt aan de stedelijke balletschool. Die archieven worden dan ook bewaard in het Felixarchief. Andere delen heeft ze overgedragen aan het Letterenhuis. Archieven die zijn verbonden aan de activiteiten van het Koninklijk Ballet van Vlaanderen worden nog altijd beheerd door deze organisatie. Haar privéarchief wordt door de familie bewaard.

Het Firmament, het landelijk expertisecentrum voor het cultureel erfgoed van de podiumkunsten – theater en dans –, wil een bemiddelende en ondersteunende rol opnemen. Het Firmament is daarvoor de logische partner. Het Firmament ontvangt een werkingssubsidie van de Vlaamse Gemeenschap in het kader van het Cultureel-erfgoeddecreet, met als opdracht zorg te dragen voor dergelijke archieven. Zij zijn dus de ideale partner om samen met alle betrokkenen na te gaan wat er het best gebeurt.

Door de meer afgelijnde focus op literair erfgoed die het Letterenhuis sinds een tiental jaar hanteert, is het geen evidente keuze om het archief van Jeanne Brabants bij deze instelling onder te brengen.

Een deel van de archieven is in het FelixArchief opgenomen, met name het archief van de stedelijke balletschool van Antwerpen. Dit is logisch. Daarin zijn ook een aantal privaatrechtelijke archieven ondergebracht. Er bestaat dus wel degelijk interesse vanuit het FelixArchief om ook het privéarchief van Jeanne Brabants op te nemen. Dat is mogelijk via projectsubsidies die worden aangevraagd binnen het culturele erfgoed.

Het Kunstendecreet stelt dat de Vlaamse kunstinstellingen zelf instaan voor hun levend archief. Op het ogenblik dat een archiefonderdeel statisch wordt, is het aan de eigenaar ervan de keuze te maken aan welke professionele archiefinstelling hij zijn archieven overdraagt met het oog op een kwaliteitsvolle bewaring en ontsluiting. Dit lijkt mij de meest respectvolle manier van omgaan met het nabestaan van een belangrijk individu.

Dit uitgangspunt zorgt ervoor dat onze culturele archieven uit diverse disciplines, zowel van personen als van organisaties, zowel in publiekrechtelijke als privaatrechtelijke archiefdiensten, professioneel worden bewaard, onderzocht en ontsloten. Als ik het heb over publieke diensten, dan heb ik het over stedelijke, provinciale en rijksarchieven. Bij de privaatrechtelijke gaat het over het Documentatie- en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving (KADOC), het Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging - Instituut voor Sociale Geschiedenis (Amsab-ISG), het Archief en Documentatiecentrum voor het Vlaams-nationalisme (ADV) of het Liberaal Archief. Deze instellingen werken steeds meer samen in uitwisseling van kennis.

Wat bedoelen we met een huis voor de dans? Is dat een nieuw groot instituut waar opleiding, professionele praktijk en archief worden verenigd? Of is het eerder mogelijkheden scheppen om verleden, heden en toekomst te verbinden, archieven uitwisselbaar te maken? Natuurlijk zijn er ook heel wat digitale methodes die daarvoor gebruikt worden. Ik zal hierover overleggen met de diverse betrokkenen.

Er zijn ook twee complementaire initiatieven die in functie van een duurzame toekomst voor het archief van Jeanne Brabants worden genomen. De Archiefbank Vlaanderen, opgericht in 2004, gaat de versnippering van het cultureel erfgoed virtueel tegen. Dit digitale register van privaatrechtelijke archieven biedt via één toegangspuntaal informatie over geregistreerde

privaatrechtelijke archieven. Op die manier krijgen de geïnteresseerde gebruiker en de onderzoeker op een eenvoudige manier informatie over het hele scala aan privaatrechtelijke archieven, los van de specifieke bewaarplaatsen.

Het opnemen van de archieven van Jeanne Brabants in Archiefbank Vlaanderen is dan ook een cruciale stap in het toegankelijk maken van de nalatenschap als een geheel.

Het VIAA kan specifiek worden aangesproken voor de digitalisering van het audiovisuele materiaal in het archief van Jeanne Brabants. Ik zie dus zeker mogelijkheden om vanuit de Vlaamse Gemeenschap via digitalisering het archief van Jeanne Brabants levendig te houden. Intussen zijn er al contacten geweest tussen onze diensten en het expertisecentrum. Wat dat Danshuis betreft, zullen wij iedereen samenbrengen om na te gaan wat daar precies mee bedoeld wordt en hoe we daarmee voortgaan. De twee andere mogelijkheden inzake digitalisering moeten ervoor zorgen dat het archief op die manier wordt ontsloten.

Mijnheer Arckens, u hebt de suggestie gedaan om dat ook te bekijken binnen de fusie van opera en ballet. Uiteraard, als we iedereen rond de tafel brengen, kunnen die elementen misschien aan bod komen.

Ik weet dat u niet zo tevreden bent over Kunsthuis, de fusie van de Vlaamse Opera en het Ballet van Vlaanderen. (*Opmerkingen*)

Dat weet ik. Dat is natuurlijk een keuze van de raad van bestuur. De raad van bestuur heeft die keuze weloverwogen gemaakt. Ze hebben bevestigingen gedaan en de ruimere bevolking geïnterpelleerd. Dat is de context van de beslissing.

De nalatenschap van Jeanne Brabants biedt heel veel mogelijkheden. We moeten daar respectvol mee omgaan. We kunnen ze openstellen voor het ruimere publiek. Daarvoor moeten we eerst praten met de erven, dat is essentieel. We moeten hun wil en de wil van Jeanne Brabants kennen.

De voorzitter: De heer De Coene heeft het woord.

De heer Philippe De Coene: Ik dank u voor uw antwoord, minister. We delen hier allemaal dezelfde bekommernis. We zijn ervan overtuigd dat dit erfgoed van dermate grote waarde is dat het niet verloren mag gaan. Het moet zo goed mogelijk worden ontsloten, iedereen moet er kunnen van genieten, ook in de toekomst.

Ik suggereerde de oprichting van een Danshuis. U hebt gelijk, dat zou kunnen leiden tot een verkeerd begrip, hoewel het Kunsthuis zich ook beperkt tot een aantal disciplines, u hebt er ook naar verwezen. Daar mag zeker over worden nagedacht. Aangezien Jeanne Brabants dermate symbool staat voor deze discipline in Vlaanderen, mag het wat mij betreft gerust het JBA worden, het Jeanne Brabants Archief.

U hebt de pistes opgesomd, ik had ze ook al toegelicht. Wie het ook realiseert, we weten twee dingen. De huidige instellingen, centra en instanties kunnen het alleen maar invullen als een substantieel nieuwe taak, tenminste als ze het ernstig willen doen. Dat betekent ook nieuwe middelen en aandacht. We moeten zoiets dan opvolgen en nagaan of het op een goede manier beslecht wordt. Dat is belangrijk.

Daarom is het niet zo dom om in de schoot van een bestaande instelling of instantie een soort succursale op te richten. Het is van secundair belang welke kat het is, als ze maar muizen vangt. Uit uw antwoord blijkt dat we ervan overtuigd zijn dat het moet gebeuren. U hebt gelijk: het minste wat we kunnen doen, is in alle respect contact opnemen met de erven Brabants. Dat is zeker waar. Ik kan me echter niet voorstellen dat zij er niet mee gediend zouden zijn dat de Vlaamse Gemeenschap de nodige aandacht besteedt aan die nalatenschap. Het mooiste eerbetoon dat we aan Jeanne Brabants en haar werk kunnen leveren, is precies dat het bewaard en ontsloten wordt.

We zitten aan het eind van een legislatuur. We kunnen moeilijk engagementen nemen voor de volgende periode. Ik wou deze vraag toch stellen, minister. De wereld is bijzonder hard. Ik zou willen dat deze nalatenschap wordt meegenomen. Wie na ons komt, wie het ook zij, wil ik vragen om hierop terug te komen. Ik dank u voor uw bekommernis.

De voorzitter: De heer Arckens heeft het woord.

De heer Erik Arckens: Minister, een prealabele opmerking: val niet over mijn ‘réticence vis-à-vis’. Ik vind de benaming van het Kunsthuis niet oké. Dat kan alles dekken. Mensen die niet vertrouwd zijn met die terminologie – dat is 99 procent van de Vlamingen – kunnen veronderstellen dat alles wat met kunst te maken heeft, daarin zit. Daarmee ben ik een beetje wrevelig tegenover die benaming. Men had iets creatiever kunnen zijn.

Mijnheer De Coene, ik ben heel blij dat u uw vraag hebt gesteld. Ik zou nog iets ambitieuzer gaan. Minister, eigenlijk bewandelt u grosso modo twee paden. Er is het digitale deel van de nalatenschap en er is de rest. De geschiedenis van Jeanne Brabants is verbonden aan het Koninklijk Ballet van Vlaanderen. Ze is oprichter en in haar jonge jaren was ze danseres. In die tijd was balletdansen onfatsoenlijk voor jonge meisjes. Ik ben er zeker van dat er tal van foto's en getuigenissen bestaan die niet digitaliseerbaar zijn. Die zaken zouden we kunnen tentoonstellen wegens de uitstraling die ze meebrengen en naar aanleiding van het Kunsthuis.

Kunnen we dit opentrekken? Ik heb al verwezen naar de opera. Ik heb nog een ander idee. U weet dat ik hier ben om constructief te zijn. Waarom zouden we het niet opentrekken naar vormen van moderne dans? We zouden de geschiedenis van de moderne dans, van de jaren zeventig tot Rosas, kunnen aanbieden. Dat is ongetwijfeld interessante materie. We kunnen ruimer gaan: van de jaren dertig, veertig tot nu. Ik zou het ‘Dansen in Vlaanderen’ kunnen noemen of ‘Dans in Vlaanderen van Jeanne Brabants tot De Keersmaeker’ of zoiets.

Dit sluit niet uit dat we een en ander digitaal presenteren. Een aantal dingen moeten zichtbaar blijven. Ik denk niet dat de erven, zoals de heer De Coene zegt, zouden willen dat alles verstopt blijft. Het moet toonbaar worden gemaakt. Het is de moeite waard voor iedereen. Het is interessant om te tonen hoe dans in Vlaanderen is gegroeid. Het zou ook de moeite zijn dat mensen erheen worden getrokken. Het hoeft niet altijd uit het buitenland te komen, het kan ook vanuit Vlaanderen zelf komen. Ten bewijze: Jeanne Brabants.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

■

Vraag om uitleg van de heer Philippe De Coene tot mevrouw Joke Schauvliege, Vlaams minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur, over naziroofkunst in Vlaamse musea - 842 (2013-2014)

Vraag om uitleg van de heer Jo De Ro tot mevrouw Joke Schauvliege, Vlaams minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur, over de kunstobjecten die na WO II terugkeerden uit nazigebied - 863 (2013-2014)

Vraag om uitleg van de heer Bart Caron tot mevrouw Joke Schauvliege, Vlaams minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur, over de omgang met zogenaamde roofkunst in de Vlaamse musea - 869 (2013-2014)

Vraag om uitleg van de heer Erik Arckens tot mevrouw Joke Schauvliege, Vlaams minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur, over eventuele Vlaamse maatregelen met betrekking tot de roofkunstproblematiek - 906 (2013-2014)

De voorzitter: De heer De Coene heeft het woord.

De heer Philippe De Coene: Voorzitter, minister, ik neem aan dat we allemaal met veel belangstelling de artikelenreeks over de zogenaamde naziroofkunst hebben gelezen. We waren vooral geschokt door een aantal dingen. We waren opnieuw geschokt toen in herinnering werd gebracht wat wél is gebeurd, en toch ook wel een beetje geschokt te vernemen wat naderhand dan níét is gebeurd.

Ik sta even stil bij wat er is gebeurd. Gisteren begon er een actuele reeks op de Vlaamse zender Canvas die dat zeer mooi in beeld brengt, in kleur en in klank. Dat is die bijzonder harde periode toen mensen gewoon werden geëlimineerd om wie ze waren, wat ze dachten of wat ze deden. Bepaalde bevolkingsgroepen, zoals de Joodse gemeenschap in Duitsland en internationaal, werden niet alleen vervolgd, maar uiteindelijk geëlimineerd. Dat gebeurde dermate systematisch, dermate industrieel bijna, dat dit symbool staat voor eeuwen geschiedenis die niet voor herhaling vatbaar is.

Het eerste wat men deed, was de mensen hun identiteit afnemen. Vervolgens nam men hun dingen af, om ten slotte hun leven af te nemen. Toen men in de tweede fase de mensen hun dingen afnam, deed men dat opnieuw bijzonder systematisch. Vanaf 1942 schuimde men alle steden of oorden waar zich mensen van de Joodse gemeenschap bevonden, systematisch af, in het kader van de zogenaamde Möbelaktion. Er zijn dus vanuit Europa, maar ook vanuit ons land en ook vanuit Vlaanderen, honderden, zo niet duizenden kunstwerken verdwenen naar andere oorden, naar bezet gebied en elders, om er door de nazi's in depots te worden opgeslagen.

We hebben het hier onder meer over kunst van mensen die behoorden tot de Joodse gemeenschap, maar we hebben het ook over veel andere mensen, en dat is wat op de achtergrond geraakt. Iedereen die het niet eens was met de toenmalige doctrine, kon het immers wel schudden en onderging hetzelfde lot. Heel veel van die werken werden afgevoerd naar onbekende bestemmingen of werden verkocht, want niet alles is geroofd. Je weet hoe dat gaat. Er is een prachtige film, 'Monsieur Klein', die illustreert hoe mensen werden gedwongen om, in een poging te overleven, have en goed te verkopen, waaronder ook veel kunstwerken.

Na de oorlog kwam dat dan terug. Veel bevoegdheidsdiscussies waren er toen niet over, want er bestond niet zoiets als de Vlaamse Gemeenschap. Het waren de nationale staten die voor de opvolging zorgden, de ene al wat meer dan de andere. Toen geraakten die kunstwerken verspreid. In heel veel gevallen ging het dan over privébezit, maar het ging ook over openbaar bezit, ook in ons land. Niemand die dat natuurlijk de huidige minister, laat staan de regering of wie dan ook ten kwade duidt, maar ons land had wel een vreemde manier om daarmee om te gaan. Men ging er namelijk van uit dat de rechtmatige eigenaars of hun opvolgers zich bij de Belgische overheid zouden aanbieden om daarop hun recht of een recht namens hun ouders te doen gelden.

Men ging natuurlijk voorbij aan de bijzonder vreselijke omstandigheid dat de Endlösung zo systematisch was geweest dat niet alleen de bezitters, maar ook hun kinderen en alle mensen in hun omgeving mee in rook – letterlijk – waren opgegaan. Wie het geld of de tijd of de moed of het inzicht had gehad om het nazisme te ontvluchten, woonde vaak op duizenden kilometers afstand van waar de roof was gebeurd en wist niet eens dat die kunstwerken ter beschikking zouden zijn.

Het is inderdaad zo dat het nadien opgeëiste aandeel van de vele honderden ontvreemde en teruggekeerde werken bijzonder marginaal is. We zien nu dat er in onze musea minstens 331 kunstwerken zijn die uit nazigebied zijn teruggekeerd en waarvan de originele eigenaar niet bekend is. Al bij al heeft men daar weinig onderzoek naar gedaan. Dat wordt vastgesteld. Er werd wel een klein beetje teruggeroepen door mensen die opdrachten hadden in dat kader, maar als we dit afmeten aan wat er in andere landen is gebeurd, om bijvoorbeeld Nederland niet te noemen, dan is wat wij hebben gedaan, eigenlijk niet zeer ambitieus te noemen.

Dit is gedeelde bevoegdheid. Ik weet dat staatssecretaris Courard hier namens de federale overheid al een antwoord op heeft geboden, maar hij zal het natuurlijk niet alleen kunnen redden. Als we iets willen doen voor het hele grondgebied van ons land, dan zullen we natuurlijk ook wat initiatief moeten nemen in de Vlaamse Gemeenschap, in al onze instellingen. Vanuit humanitaire en ethische overwegingen vind ik het absoluut belangrijk dat we tot het uiterste gaan om te proberen de herkomst van kunstwerken op te sporen, dat we daar de nodige tijd aan besteden en er de nodige inspanningen voor doen. Dat is het minste dat men kan doen om een soort eerherstel te hebben.

Er is sprake van nog een andere nalatigheid, vind ik. Minister, voor alle duidelijkheid, u moet dat natuurlijk niet op zich nemen. We hebben dat als gemeenschap, maar natuurlijk moeten een aantal mensen de verantwoordelijkheid nemen. We hebben de absolute opdracht om, indien we weten wat de herkomst is en iets is inderdaad afkomstig van het probleem dat ik daarnet heb geschetst, dat ook te melden bij de ontsluiting van collecties, hetzij als die werken worden getoond, hetzij als ze worden ontsloten op websites, in catalogi enzovoort.

Minister, heeft de Vlaamse overheid een lijst waarop de kunstobjecten zonder bekende herkomst van de Vlaamse musea vermeld staan? Kan men in Vlaanderen verder werk maken van de zogenaamde Washington Conference Principles en alle informatie over geconfisqueerde kunst openbaar maken? Voor alle duidelijkheid, de voornoemde principes nopen ons tot een zeer actieve bijdrage. Men vraagt dus echt dat de landen die deze principes hebben onderschreven, actief zouden zijn ter zake. Is er een mogelijkheid om een permanente commissie op te richten die dergelijke claims bij de Vlaamse instellingen, eventueel uitgebreid met de musea met erkenning, onderzoekt, zoals dat in Nederland is gebeurd met de zogenaamde Restitutiecommissie?

Ik weet dat ook de Belgische overheid bevoegd is, maar de Belgische overheid en de Vlaamse instellingen zullen het zonder elkaar niet kunnen redden. Ik vind het dus absoluut een opdracht, ook voor deze Vlaamse Gemeenschap, aangezien we nu al weten dat een aantal kunstwerken in musea in Gent en in Antwerpen van verdachte herkomst zijn en dat er nog tal van kunstwerken zijn waarvan we de herkomst niet kennen, maar wel weten dat ze in die periode in die musea zijn beland. Wij zijn bevoegd voor de erkenning van onze landelijk erkende musea. Wij zijn eigenlijk bevoegd voor het openbaar kunstpatrimonium, voor dat roerend erfgoed. Daarom pleit ik er bij u, bij de regering en bij ons allen sterk voor om daar werk van te maken, als een soort eerherstel voor de mensen aan wie dit is ontnomen. Ik dank u oprecht daarvoor.

De voorzitter: De heer De Ro heeft het woord.

De heer Jo De Ro: De heer De Coene heeft de problematiek heel uitgebreid en heel goed beschreven. Ik deel zijn wrange gevoel over het weinig actief opsporen en het al evenmin actief teruggeven nadien van de kunstobjecten waarover het nu gaat. De heer De Coene had het over 331 werken. In de pers is ook gewag gemaakt van 639 werken. Het lijkt me goed mocht daar enige duidelijkheid over kunnen worden verschaft. Dat kan misschien aan mijn eerste vraag worden toegevoegd.

Minister, hebt u kennis van een lijst van de kunstwerken die zijn verdeeld over de vijftien musea? Over hoeveel werken gaat het? Werd er afgetoetst hoeveel er zich in Vlaamse musea bevinden?

Het is, zoals de heer De Coene zegt, een gedeelde verantwoordelijkheid. Welk stuk van de verantwoordelijkheid kunnen de minister en de Vlaamse Gemeenschap in dezen op zich nemen? Welke stappen werden er ondertussen genomen of zullen er nog genomen worden? Is er daarover de afgelopen jaren overleg geweest, vooral met de bevoegde federale minister Onkelinx? Heeft het op de agenda van het Overlegcomité gestaan?

Ik heb nog een tip om dat overleg vlotter te laten verlopen. Iedereen weet met welke acteur de minister-president vergeleken wordt. Begin maart komt de film 'The Monuments Men' in de

bioscopen: een geromantiseerd maar toch op waarheid berustend verhaal waarin een speciale eenheid van het Amerikaans leger actief op zoek moest gaan naar door de nazi's geroofde kunstobjecten en bescherming moest bieden tegen het eventuele vernietigen ervan.

Voorzitter, dit waren mijn vragen. Ik heb mijn inleiding laten vallen: de heer De Coene heeft het probleem uitstekend gesitueerd.

De voorzitter: De heer Caron heeft het woord.

De heer Bart Caron: Ik zal nog enkele elementjes toevoegen. De heer De Coene heeft het inderdaad goed geschetst.

Ik wil toch zeggen dat de reeks in De Standaard van een uitzonderlijke kwaliteit was. Ik ben ook lid van het mediaonderdeel van deze commissie. Wij kankeren vaak over de kwaliteit van onze kwaliteitspers. Ik moet zeggen dat dit een uitzonderlijke bijdrage was. Je ziet het wel: als er vier mensen vragen over stellen, is het omdat het doorwerkt. Het is zeer goed gedocumenteerd en zeer interessant. Het heeft ook erg veel facetten van de thematiek aangeraakt, veel meer dan deze die tot de bevoegdheid van de commissie en van de minister behoren. Ik wil daarvoor mijn appreciatie uitdrukken.

Ik ben in 1998, toen Weimar Culturele Hoofdstad van Europa was, daar naar een dubbeltentoonstelling geweest: van entartete Kunst en van de collectie van de nazi's zelf. Het was een hersamenstelling van deels geroofde kunst, die de idyllische beelden van de Duitse natie en haar volk, als ik het zo mag zeggen, moest illustreren. De eerste tentoonstelling toonde de in de ogen van de nazi's toen verderfelijke westerse kapitalistische samenleving. Het was een buitengewoon interessante tentoonstelling. Om maar te zeggen hoe kunst onze gedachten beïnvloedt, maar ook hoe onze gedachten kunst beïnvloeden, en hoe die wisselwerking is. Ik heb daar zeer stevige herinneringen aan.

Ik dacht dat het over 331 na de Tweede Wereldoorlog teruggekeerde kunstobjecten ging. In het stuk in De Standaard is sprake van veel meer werken die geroofd zijn en vooral van het feit dat het toen nog unitaire België – u kunt daar niets aan doen, minister – weinig inspanningen heeft gedaan om delen van die collecties terug te halen. Zo wisten de diensten van de Belgische regering, die na haar ballingschap en het einde de oorlog was teruggekeerd, niet dat het Lam Gods in de zoutmijnen van Altaussee was verborgen. Daar hadden de nazi's op het einde van de oorlog nog de belangrijkste stukken weggestopt.

Heel veel delen zijn uit onze collecties en vooral privécollecties geroofd. Er is een deel gekocht van blanke niet-Joden, en er is geroofd van Joden. Zo zou je de Duitse collectie kunnen omschrijven. Er is erg veel niet teruggekeerd. Waar die stukken ook zijn verzeild geraakt, we zullen ze nooit meer terugzien.

Ik zal niet herhalen wat mijn collega's hebben gezegd: wat de Washington Principles betekenen, en die zijn belangrijk.

Eén bedenking nog, die een beetje in mijn vragen is ingebed. Het is mij in deze discussie niet in eerste instantie om het eigendomsrecht van die werken te doen. We zijn zeventig jaar na de feiten. Wat is van wie? Wie meent nog aanspraak te kunnen maken op wat?

Mag ik het even vergelijken met grote delen van de collectie in het Museum van Midden-Afrika in Tervuren? Van wie zijn die collecties? Wie heeft het recht om die collecties daar op te bergen en te houden? Moeten wij dat dan ook restitueren aan de originele eigenaars in Congo of Midden-Afrika? Of wat moeten wij denken van de fantastische collecties Egyptische en Griekse kunst in The British Museum of in het Museum für Alte Kunst in Berlijn en overal op de wereld? Om nog niet te spreken van de precolumbiaanse kunst in het Museum aan de Stroom (MAS), die wellicht legitiem is aangekocht maar waarbij je je toch ook niet kunt ontdoen van een vermoeden van een wellicht niet zo humane voorgeschiedenis. Het is niet de huidige eigenaar die daar de schuld van draagt. Ook wie vandaag

verantwoordelijk is voor het Museum van Midden-Afrika heeft vaak geen uitstaans met de wijze waarop die collectie is tot stand gekomen.

Ik bedoel maar dat ook wij in het Westen een deel van de verantwoordelijkheid dragen. Het is relatief eenzijdig om enkel naar één kant te kijken. Ik keur daarmee niets goed van wat er gebeurd is, maar ik wil het wel even breder opentrekken. Het gaat mij niet om het eigendom. Het gaat er mij om dat het misschien wel goed zou zijn dat we in onze catalogi en eventueel bij aanduidingen in de musea de twijfelachtige herkomst en de geschiedenis van een werk zichtbaar maken, om de herinnering aan de wreedaardigheden die ten aanzien van mensen en kunstwerken zijn gebeurd in het licht te stellen. Ik ben er geen grote pleitbezorger van om reusachtige detectivebureaus aan te stellen om zeventig jaar na de feiten te zoeken naar het eigendomsrecht van een welbepaald werk. De herinnering is het belangrijkste. Diezelfde ondertoon vinden we heel sterk terug bij heel wat activiteiten van de herdenking van de Eerste Wereldoorlog, bij zoveel organisaties en projecten te velde.

Mijn vragen zijn voornamelijk gericht op het weten waar er werken zijn en of men in de Vlaamse musea kennis heeft van de achtergrond, de geschiedenis, de herkomst. Wat doet men om de zogenaamde verweesde werken, waarvan men de herkomst niet kent, na te gaan? Bestaat er een inventaris of overzicht van de werken in de Vlaamse musea, inclusief de erkende musea, van zogenaamde roofkunst uit de naziperiode – maar ook uit andere periodes in de geschiedenis, want het is niet uniek? Hebben de musea zelf een wetenschappelijk correct beeld? Ik heb mij geïnformeerd bij enkele experts. Er is toch wel enige discussie over. Zodra je een telefoonrondje doet, voel je dat er veel tegengestelde visies over bestaan. Ik leg de nadruk op het woord ‘wetenschappelijk’. Hebben zij een beschrijving van de herkomst van de stukken uit hun collectie? Vaak zijn de collecties gedurende een heel lange periode opgebouwd. Ik kan mij inbeelden dat die informatie niet altijd aanwezig is. Worden er inspanningen geleverd om de herkomst van de verweesde werken na te gaan? Wordt in de beschrijving van de kunstwerken die door de nazi’s geroofd werden aangegeven waar ze vandaan komen en wie de eigenaar is? Wordt dit, uiteraard op een gepaste manier en met respect voor alle betrokkenen, opgenomen in catalogi, folders of plaatjes naast de doeken als de werken geëxposeerd worden?

Dit is een belangrijke thematiek die ons overstijgt. Je hebt de commissie van de FOD Wetenschap, waar de heer Lust de grote expert is, maar in de loop van de geschiedenis heeft ook de commissie-Buyse daar onderzoek naar gedaan. Dit gebeurde vaak en ook nog vandaag door de federale overheid. Kan er samen met de Franse Gemeenschap en de federale staat, misschien via het cultureel samenwerkingsakkoord, worden gewerkt aan een database met een openbaar karakter, zoals het Nederlandse ‘Herkomst Gezocht’? Niet om eigenaars op te speuren, maar om te weten wat we willen weten en ook moeten weten om met onze geschiedenis in het reine te komen.

De voorzitter: De heer Arckens heeft het woord.

De heer Erik Arckens: Voorzitter, ook ik zal zeer kort zijn. Er moet mij één ding van het hart, mijnheer Caron. U maakt bepaalde vergelijkingen die ik niet zou maken. Ik vind mij veeleer terug in de initiële vraagstelling van de heer De Coene in het kader van ‘Dat nooit meer’. Ik denk dat die kwestie zeer juist is gesteld. Er is vanaf 1933 een stelselmatige degradatie ingezet tot 1945. Vandaar de initiële vraag van Adorno: “Kan er nog gedacht worden na Auschwitz?” Ja, er kan nog gedacht worden na Auschwitz, met name over deze thema’s in verband met roofkunst en dergelijke. Hoe kunnen wij eerherstel doen gelden? Hoe kunnen wij een bepaalde vorm van rechtsbetoon en eerbetoon doen gelden aan zij die er niet meer zijn of aan hun eventuele erven?

Moeten we de vergelijking maken met andere zaken, zoals Midden-Afrika? Ik wil wel, maar wil toch ook wijzen op een bepaalde uniciteit van de geschiedenis.

Naar aanleiding van een reeks artikelen over naziroofkunst in onze musea in De Standaard zijn een aantal vragen over deze thematiek opgeworpen. Een centraal punt daarbij is de passieve houding die België zou hebben aangenomen of nog steeds aanneemt wat betreft de restitutie van die roofkunst. Die passieve attitude wordt genuanceerd door de heer Jacques Lust, deskundige voor restitutiezaken, in een opiniebijdrage in De Standaard van 30 januari. Uit het debat blijkt echter wel de grote complexiteit van deze materie.

In dit geval gaat het om kunst die door het nationaalsocialistische regime systematisch is geroofd. Ik wil de zaak echter opentrekken, omdat ik daar enige tijd geleden met de minister al een eerste aanzet toe heb gegeven, zij het in een andere context. De problematiek is breder dan de Tweede Wereldoorlog en gaat van de bekende Brits-Griekse casus van de ‘Elgin Marbles’ tot vraagstukken uit de koloniale geschiedenis, om maar enkele zaken te noemen.

We zien ook dat het denken over roofkunst de laatste decennia een steeds grotere ethische dimensie heeft gekregen, naast de internationaalrechtelijke aspecten – denk aan de Conventie van Den Haag van 1954, het UNESCO-verdrag van 1970 en de ‘Washington Principles’. De huidige aandacht voor naziroofkunst in onze musea lijkt te zijn overgewaaid uit Nederland, waar enkele maanden geleden een soortgelijk debat gaande was. In tegenstelling tot België, dat een andere bezettingsgeschiedenis heeft gekend, is Nederland volgens UNESCO een echt doorvoerland voor naziroofkunst geweest, wat daar de zaken natuurlijk nog scherper stelt.

Het opflakkeren van dit debat in De Standaard is positief, minister, omdat het ons in staat stelt om ons hier nu eens grondig te bezinnen over de problematiek. Bij mijn vorige vraag om uitleg heb ik gepleit voor een grotere bewustwording over dit thema. Ik verwijs naar mijn vraag in de commissie Cultuur van 21 maart 2013, en citeer graag uit het antwoord dat u toen gaf: “De Vlaamse overheid meent dat de roofkunst en de handel in roofkunst moet worden bestreden. De verdragen die België ratificeerde inzake de bestrijding van roofkunst en de illegale uitvoer van cultuurgoederen bieden hiervoor het juridische kader.”

Daarin zijn de elementen van voorliggende kwestie vervat. De aanpak van roofkunst situeert zich voor een groot deel op het federale niveau. Vandaag is echter zeer duidelijk dat ook Vlaanderen hier een verantwoordelijkheid draagt, niet alleen omdat er zich roofkunstopjecten bevinden in instellingen die onder Vlaanderen ressorteren, maar ook omdat Vlaanderen hier een ethisch engagement dient aan te gaan. Ik beschouw uw standpunt – “de Vlaamse overheid meent dat (...) roofkunst moet worden bestreden” – als een verbintenis daartoe.

Minister, naar aanleiding van het gelijkaardige debat in Nederland is bijvoorbeeld besloten om inspecteurs van de dienst Erfgoed toe te voegen bij gerechtelijke onderzoeken naar en opsporing van roofkunst. Ik verwijs naar de NRC van 30 januari 2014. Ook in Vlaanderen heeft het departement Cultuur een rol te spelen.

Minister, wat is uw reactie op de feiten en vragen die in de pers naar voren zijn gekomen? Welke maatregelen kunt u nemen, in het licht van uw eerder ingenomen standpunt? Welke ondersteuning kan en wil het departement Cultuur bieden en welke inspanningen kan en wil het leveren in verband met deze problematiek? Is het daarbij mogelijk en wenselijk het Nederlandse voorbeeld te volgen? Pleegt u overleg met de instellingen die met de problematiek worden geconfronteerd? Welke concertatie is er met het federale niveau?

De voorzitter: De heer Wienen heeft het woord.

De heer Wim Wienen: Ik vind de insteek die collega Arckens brengt, behoorlijk interessant. De laatste Duitse rijkskanselier was natuurlijk niet de eerste die op het idee kwam om kunstvoorwerpen uit bezette landen mee te nemen naar het land waar de betrokken persoon woonde.

Laat deze zuidelijke Nederlanden nu net een gebied zijn dat zeer lange periodes van bezetting heeft gekend. Ik moet u niet verwijzen naar de Franse periode, waarbij onze goede vriend Napoleon Bonaparte half Antwerpen heeft leeggeroofd en meegenomen naar Parijs.

Natuurlijk is een aanzienlijk deel daarvan teruggekomen, anders hadden we nooit het Museum voor Schone Kunsten gehad in Antwerpen, want dan hadden we geen collectie om die daar tentoon te stellen. Het ontstaan van dat museum is te danken aan het feit dat een deel van die werken zijn teruggekeerd. Maar heel veel werken zijn ook niet teruggekeerd.

Het siert de Fransen dan toch nog een beetje dat bijvoorbeeld in het Louvre bij bepaalde schilderijen die uit onze contreien komen, ‘saisi’ staat te lezen. Dan weet je tenminste dat ze zijn meegenomen en vanwaar ze oorspronkelijk kwamen.

We hebben natuurlijk ook de Oostenrijkers gehad. Als je in Wenen enkele musea en de paleizen van de keizers bezoekt, vind je daar ook heel wat kunststukken terug die niet echt rechtmatig verworven zijn door de betrokken bewoners van die paleizen. En zelfs in het Vaticaanse museum hangen wandtapijten die niet op de meest eerlijke manier in dat museum terecht zijn gekomen.

Daarom vraag ik om het toch niet te beperken tot een kleine vier jaar uit de geschiedenis van deze zuidelijke Nederlanden, maar om het net open te trekken en te bekijken in hoeverre er een algemeen beleid inzake roofofstal kan worden ontwikkeld. Zo’n algemeen beleid hoeft er niet in te bestaan dat al die stukken terugkomen – als dat mogelijk is, is dat altijd meegenomen, ook voor de uitstraling van onze kunststeden – maar er moet toch, zoals collega De Coene voorstelt, op zijn minst werk worden gemaakt van een zoektocht naar de herkomst van die kunstwerken, wie ze heeft meegenomen, in welke periode, hoe een en ander verlopen is. Dat zou een vorm van billijkheid zijn tegenover de mensen, instellingen of kerken die van hun kunst beroofd zijn doorheen de geschiedenis.

De heer Marius Meremans: Het lijkt alsof dit thema nu plots opduikt, maar dat is niet zo. Als je grasduint in de parlementaire activiteiten, zie je dat de heer Marino Keulen daar ooit een vraag over heeft gesteld. Het ging er dan over om kunst die op het einde van de napoleontische periode naar Frankrijk was gebracht, terug te krijgen. Er waren ook vragen van Trees Merckx, Luk Van Nieuwenhuysen en Sven Gatz. Zij stelden allemaal vragen over het teruggavebeleid, zowel wat betreft kunst in onze musea waarvan we de oorsprong niet kennen, als Vlaamse kunst die ergens anders hangt en waarvan wij weten dat ze daar waarschijnlijk niet rechtmatig terecht is gekomen. In elk geval is het een delicaat probleem dat de commissie zeer serieus heeft behandeld.

Wat kunnen we doen, minister? Ik voel heel wat voor wat de heer Caron zegt, namelijk een vorm van bewustwording, maar ook educatie ten aanzien van de jeugd. Wat betreft de kunstwerken van Joodse families die aangeslagen en onrechtmatig verkregen zijn, heb ik vernomen dat er een databank zou zijn die zich op de kanselarij van de eerste minister zou bevinden. Ik weet niet hoe de Vlaamse overheid of u als minister daar gevolg aan kan geven.

De voorzitter: Minister Schauvliege heeft het woord.

Minister Joke Schauvliege: Collega’s, er is al heel veel gezegd. Uit de verschillende betogen kunnen we concluderen dat oorlogen niet alleen gepaard gaan met groot menselijk leed en vernielzucht, maar ook met diefstal en kunstroof. Er zijn veel voorbeelden gegeven. Ik zou het voorbeeld van de Franse Revolutie kunnen geven, waar al onze kerken en kloosters zijn leeggeroofd, maar zo kunnen we tal van voorbeelden geven. Vandaag zien we dat in Syrië hetzelfde probleem rijst.

Net als jullie heb ik met belangstelling de artikelenreeks gelezen in De Standaard. Ook NRC Handelsblad heeft er een bijlage aan gewijd. Het verhaal in De Standaard over de kunstroof door de nazi’s raakt ons allemaal. We moeten ook beseffen dat het een specialistisch en complex probleem is, dat je niet zomaar in slogans kunt vatten.

Ook interessant was de reactie op de artikels van 30 januari door de heer Jacques Lust, waarin hij mooi heeft geduid hoe het in elkaar zit. De heer Lust is de Belgische expert inzake

restitutiezaken. Hij was ook secretaris en onderzoeker bij de commissies-Buysse. Daar is al naar verwezen op basis van vragen door onder andere de heer Arckens.

Het waren die commissies, onder het voorzitterschap van Lucien Buysse, die in nauw overleg met de Joodse gemeenschap van België de schadeclaims hebben behandeld van slachtoffers en nabestaanden van slachtoffers van de Holocaust in België. De uitvoering van de Belgische restitutie- en compensatieregeling gebeurde onder de auspiciën van de federale eerste minister en op basis van de adviezen van de commissie-Buysse, eerst de studietoelichting en dan de commissie voor de schadevergoeding. Eerst hebben ze alles uitgezocht en dan was er de commissie voor de schadevergoeding van de leden van de Joodse gemeenschap. Rapporten van die commissies werden gepubliceerd in 2001 en 2008. Ze bevinden zich op de Kanselarij van de Eerste Minister en zijn raadpleegbaar.

Uit informatie van de heer Lust blijkt dat België wel degelijk een actief beleid heeft gevoerd op het vlak van schadevergoeding van de Joodse slachtoffers van de nazikunstroof, in die mate zelfs dat België op de opvolgingsvergadering van de conferentie van Washington van 2001, Washington Principles genoemd, die plaatsvond in 2009 in Praag, door de deelnemende Joodse internationale organisaties in de top tien werd gerangschikt van meest actieve landen op het vlak van restitutie van geroofde kunstwerken.

De Washington Principles betekenen een moreel engagement van de overheid om via onderzoek en publicaties openheid te creëren over de tijdens de naziperiode geroofde kunst en ook restitutie daarvan aan de slachtoffers van de roof en hun nabestaanden.

Na indiening van het tweede rapport van de commissie-Buysse op 31 december 2007, heeft de federale overheid via de commissie voor schadevergoeding aan de leden van de Joodse gemeenschap in België 100,6 miljoen euro uitgekeerd, waarvan 35,2 miljoen euro voor 5210 dossiers van individuele schadevergoeding voor goederen die werden geplunderd of achtergelaten. Dit gaat natuurlijk over veel meer dan enkel kunstwerken. Die zitten er ook in, maar het gaat veel ruimer.

Dit wat België betreft. Er werd hier terecht gezegd dat dit dossier betrekking heeft op een Belgische aangelegenheid, die door de Federale Regering is getrokken. Maar sommigen stellen ook de vraag hoe het met de Vlaamse Gemeenschap zit. De Vlaamse Gemeenschap en ook onze eigen musea – in de eerste plaats het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen (KMSKA), want dat is het enige echte Vlaamse museum dat onder onze bevoegdheid valt – hebben steeds constructief meegewerkt in die commissies. Maar het gaat ook ruimer dan alleen het KMSKA. Ook alle musea die in het kader van het Cultureel-erfgoeddecreet erkend zijn, moeten de ICOM-deontologische code (International Council of Museums) naleven. Deze code bevat bepalingen inzake de verwerving van collectiestukken. Bij de verwerving van collectiestukken vraagt de code om een grondige voorafgaande herkomstcheck.

De Vlaamse overheid heeft zelf geen lijst opgesteld van kunstobjecten zonder bekende herkomst omdat die lijst al bestaat. Het is een gezamenlijke lijst waarop je kunt zien wat zich zou kunnen bevinden in de Vlaamse Gemeenschap. Ze werd opgemaakt in het kader van de commissie-Buysse en wordt beheerd door de kanselarij van de eerste minister. De commissie-Buysse onderzocht de mogelijke aanwezigheid van roofkunst uit Joods bezit in de collecties van de 27 belangrijkste musea en bibliotheken in België. Aan Vlaamse kant namen de volgende musea deel: KMSKA, Rubenshuis, Museum Mayer Van den Bergh, Museum Plantin-Moretus, Zilvermuseum, Museum Vander Kelen-Mertens – nu Museum M Leuven –, Universitaire Bibliotheek Leuven, Stedelijk Museum Lier, Groeningemuseum en Museum voor Schone Kunsten Gent.

Dit onderzoek leverde een lijst van 361 niet-geïdentificeerde werken op, met mogelijke Joodse oorsprong. De lijst werd samen met het eerste rapport-Buysse gepubliceerd en is door iedereen raadpleegbaar.

Binnen de Vlaamse Gemeenschap wordt de problematiek van de roofkunst opgevolgd door de cel Cultuurgoeederen van het agentschap Kunsten & Erfgoed. Deze cel werkt samen met de bevoegde federale instanties. Tot op heden werd de Vlaamse overheid niet gecontacteerd door enige gerechtelijke instantie met betrekking tot een specifiek onderzoek naar identificatie of teruggave. Een paar jaar geleden werd de stad Gent bevraagd in een zaak van mogelijke onrechtmatige verwerving van een kunstwerk van de kunstenaar Kokoshka, 'Portret van dokter Ludwig Adler', dat door het Gentse Museum voor Schone Kunsten in 1987 was verworven bij een Engelse galerie. Een ambtenaar van de Vlaamse Gemeenschap nam als lid deel aan de commissie die de stad Gent oprichtte met betrekking tot de vraag tot teruggave van het kunstwerk. Dit verslag is online beschikbaar. De Vlaamse overheid neemt haar verantwoordelijkheid om met de betrokken instellingen te overleggen. Dit gebeurde al in het kader van de commissie-Buyse en dat blijft ook zo. Het blijft essentieel om met verschillende niveaus samen te werken.

De overgrote meerderheid van de betrokken musea in Vlaanderen zijn stedelijke instellingen. Het gaat niet alleen over de Vlaamse Gemeenschap. Ook het federale, provinciale en stedelijke niveau zijn van belang. Ons eigen museum – het KMSKA – voert in deze problematiek een constructief beleid.

Het klopt niet dat er geen inspanningen zijn gedaan om deze werken te restitueren, integendeel. Het is jammer dat er nooit contact is opgenomen met het KMSKA, en dat er bepaalde dingen worden beweerd die nooit zijn gecheckt. In totaal gaat het om twintig schilderijen die aan het KMSKA werden toegewezen door de Dienst Economische Recuperatie (DER) in bewaargeving, en veertien ongeïnvventariseerde schilderijen die werden teruggevonden in de bomvrije kelder van het museum.

Wat gebeurt er nu met die werken? Het KMSKA beschouwt ze niet als eigendom, maar als iets waar het zorg voor draagt als een goede huisvader. Het specifieke onderzoek naar de herkomst van de genoemde werken gebeurt door de federale programmatorische overheidsdienst wetenschapsbeleid. Dat is ook zo afgesproken en het is een specifieke cel 'Restitutie van geroofde Joodse Cultuurgoeederen'.

Uiteraard wordt er volle medewerking verleend aan die experts. Indien verder onderzoek zou uitwijzen dat die werken aan iemand of aan erfgenamen toebehoren, dan zal dat uiteraard ook worden opgelost. Ik denk dat het passend is dat de federale overheid dit verder trekt, maar uiteraard werken we zoveel mogelijk mee. Dat hebben we in het verleden ook altijd gedaan. We kunnen nog altijd nadenken over hoe we dat nog beter openbaar kunnen maken.

Het is een goede suggestie om daar in educatie aandacht aan te besteden. Maar ik geloof niet in een eigen aanpak, dat de Vlaamse Gemeenschap op eigen houtje een totaal andere piste bewandelt en zelf onderzoek verricht. We moeten respect hebben voor de afspraken die destijds zijn gemaakt met de diverse commissies en met de Federale Regering, en op basis daarvan voortwerken.

Ik geloof ook niet in het nut van een specifieke website. Ik denk niet dat een website een goed instrument is om de herkomst van roofkunst te achterhalen. In het verleden is dat al gebeleden: het schilderij 'Bloemen' van Corinth, dat wordt bewaard in de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België, is in 2008 op de website geplaatst, met de vraag wie de eigenaar is. Daar is nooit een reactie op gekomen. De federale cel die voor dat doel is opgericht, blijft wel zoeken.

Wij blijven deze zaak ter harte nemen. Onze diensten moeten daaraan meewerken. Dat is de stand van zaken. Jammer genoeg zijn er geen mirakeloplossingen. We hopen dat de opgebouwde expertise van die verschillende commissies zal bijdragen aan oplossingen. Wij blijven samenwerken met de federale cel, zowel vanuit Kunsten en Erfgoed, als vanuit het KMSKA.

De heer Philippe De Coene: Ik dank u voor het antwoord. Voorts wil ik nog een paar elementen in het debat brengen. Ik deel de waardering van u voor het feit dat Vlaamse media in een tijd dat het niet evident is tijd, ruimte en middelen spenderen aan dat soort van journalistiek. Dat gebeurt al te zelden. Het is journalistiek die een vorm aanneemt die ook steeds zeldzamer wordt: weinig spectaculair, maar wel gedegen en goed gebracht.

Mijn collega's en ik hebben ervoor gekozen om niet onmiddellijk op dit probleem, dat naar aanleiding van het artikel in De Standaard naar boven kwam, te springen en het als een actuele vraag in de plenaire vergadering ter sprake te brengen. Niet omdat ik me vragen stel hoe die woensdagnamiddagen op tv worden gebracht – hoewel... –, maar omdat ik vind dat dit onderwerp iets serener moet worden behandeld dan wat aan bod komt in het tafeltennis dat elke woensdag van twee tot vier wordt gespeeld en waarbij de door mij genoemde streepjescultuur soms van groter belang is dan het voeren van een zindelijk debat over kwestieuze zaken. Ik ben dus blij dat wij dat debat hier met u en met de collega's in alle openheid kunnen voeren.

Ik ben niet geboren op onnozele-kinderendag. Wij moeten er alles aan doen om de herkomst van de kunstwerken terug te vinden. Maar wij weten dat veel van de eigenaars en hun nakomelingen er niet meer zijn, want zij zijn allemaal verbrand. Ik pleit niet voor het onmogelijke. Sommige collega's hebben het hier over andere perioden. Ik heb een groot respect voor de bekommernissen over die andere perioden. Ik doe evenwel niet mee aan een oefening in relativisme. Wanneer ik naar het Louvre ga in Lens, dan zie ik daar kunstwerken uit de Romeinse, Griekse en Middeleeuwse tijden, en ook uit de Arabische wereld. Maar steeds staat daarbij waar die werken vandaan komen. En als ik het niet zie, dan kan ik dat via een koptelefoontje vernemen. Van een aantal Vlaamse werken weet ik dat niet. Ik vind dat daar meer aandacht moet naar uitgaan.

Minister, ik deel uw mening: het laatste wat we moeten doen, is uit de fanfare stappen en met een eigen groepje een andere richting inslaan. Ik vind wel dat we alle instrumenten moeten aanwenden om de fanfare zo goed mogelijk te laten klinken. Dat vereist niet-aflatende aandacht. Het komt mij dan vreemd over dat de heer Lust – met alle respect die ik voor hem heb – zowel koud als warm blaast. Professor Demarsin echter zegt dat we eigenlijk wel iets meer kunnen doen. Ik lees trouwens dat mensen als professor Herman Van Goethem stellen dat er inderdaad meer zou kunnen gebeuren. Dat is niet de eerste de beste. Alle informatie over geconfisqueerde kunst zouden we openbaar moeten maken. Dat zegt hij. Dat betekent dan toch dat niet alles openbaar is gemaakt. Voorts moet bij al die kunstwerken – wanneer zij worden ontsloten – worden vermeld dat hun afkomst niet is bekend, ofwel dat die op een bepaald ogenblik in het bezit zijn gekomen. Men moet dan alles ondernemen om die herkomst zo specifiek mogelijk aan te geven.

Vanzelfsprekend moeten we ons inschakelen in de beweging die federaal op gang is gebracht, en samenwerken met de Brusselse en Franstalige instellingen. Op dat vlak is de verklaring van de heer Courard toch wel veelbelovend. We moeten samenwerken en ons steentje bijdragen aan de opheldering.

Er is discussie geweest over het aantal stukken: 639 of 331? Het verwarring vloeit voort uit het feit dat in het rapport staat dat de tweede enquête leert dat de DER 639 stukken heeft afgestaan en dat er in de culturele instellingen 331 stukken werden geteld. Het gaat dus om twee verschillende tellingen. Er zijn dus 639 stukken over de 15 musea verdeeld, waarvan 120 schilderijen van Jordaens, Memling, Metsys, van der Weyden, Caenegem en Breugel. Wat betekent dat de bezoekers van het Groeningemuseum, het Rubenshuis en de musea voor Schone Kunsten in Antwerpen, Brussel en Gent geen informatie krijgen over de werken waarvan men weet dat zij na 1944-1945 in de instelling zijn gearriveerd. Ik ben het met u eens: ik heb liever dat ze in een museum goed worden bewaard dan dat ze ergens in een maffe kelder worden bewaard. Maar dan moeten we wel zeggen dat die werken na 1945 zijn gearriveerd en dat de herkomst onbekend is, al hebben we een vermoeden. En als de

herkomst toch is gekend, dan moet men heel duidelijk zeggen wat er met de eigenaars is gebeurd. Dat laatste durft men niet altijd doen.

Want in het kader van een Brussels museum was er een gekende arts die heeft gezorgd voor de collectie. Die arts verzamelde op 30-jarige leeftijd het ene topstuk na het andere. Je moet het maar doen in die onverkwikkelijke jaren. Dat had waarschijnlijk niets te maken met het opereren of met het onderzoeken van zijn patiënten in de jaren 40, het zal wel ergens anders mee te maken hebben. En inderdaad, wanneer men dan het leven van de betrokkene traceert, dan weet men dat hij, om het eufemistisch uit te drukken, enige sympathie had voor zij die de dienst uitmaakten in dit land.

Natuurlijk is men vaak beschaamd. En hoe langer men wacht, hoe beschaamder men is dat men het al die voorbije jaren niet heeft gedaan. En dat is de omslag die we moeten maken. Minister, ik verdenk u en de Vlaamse Regering niet van een zekere laksheid, maar u hebt wel een collectieve verantwoordelijkheid om daar werk van te maken. Dankzij de media hebben we dat hier kunnen doen. Het verschil met andere zaken die we oppikken uit de media, is dat het hier geen quick-and-dirty is, maar wel misschien too little, too late, too less.

De voorzitter: De heer Caron heeft het woord.

De heer Bart Caron: Minister, ik kan me vinden in uw antwoord. Ik twijfel ook niet aan de intentie van de Vlaamse instellingen en diensten, in coöperatie met de federale overheid. Ik heb daar vertrouwen in.

De heer De Coene heeft een heel goede repliek gegeven, waar ik me bij aansluit.

In een artikel in De Standaard staat dat de commissie-Buysse aan het begin van het vorige decennium een enquête naar 415 cultuurinstellingen in het hele land heeft gestuurd. Daarin vroeg ze aan de organisaties of zij goederen in hun bezit hebben van Joodse herkomst. Slechts 148 van die 415 gaven een antwoord, de helft om te zeggen dat ze in dat jaar nog niet bestonden. Nauwelijks 4 antwoorden waren positief. De rest hield het op vaagheden als: 'erg onwaarschijnlijk', 'niet bij ons weten' en 'op het eerste gezicht niet'.

Het gaat natuurlijk niet altijd over Vlaamse instellingen, niet eens altijd over erkende, het gaat ook over archiefcollecties. De conclusie van de commissie toen was dat geen enkele Vlaamse instelling daar al een onderzoek aan heeft gewijd. Het artikel was misschien wat kort door de bocht, maar ik denk dat er nog veel is dat we niet weten. Op het terrein is er nog werk om zicht te krijgen op de herkomst van stukken.

Minister, ik ben blij dat u het idee van gedachtenis via educatieve inspanningen deelt. Op die manier doen we veel meer restitutie aan de eigenaars of aan de kunstenaars van wie het werk is geroofd dan op om het even welke andere manier. Ik denk dat we het daarover eens zijn.

Ik wil niets relativiseren, mijnheer De Coene. Ik wil ook geen tijdsperiodes vergelijken. In dit geval speelt ook nog het wrede van het naziregime in belangrijke mate in onze emotionele perceptie. En dat is terecht. Maar dat geldt net zo goed voor collecties van het Louvre, om uw voorbeeld te gebruiken.

Ik ben de eerste om te zeggen dat niet noodzakelijk alle kunst moet teruggaan. Ze wordt in andere musea misschien veel beter bewaard. Dat is zeker geen relativisme. Dit wijst alleen op de complexiteit van de problematiek. Als Vlamingen en Belgen moeten wij een zekere terughoudendheid aan de dag leggen ten aanzien van die thematiek. Bij de expo hebben wij ook niet altijd zaken gedaan waarover De Standaard een fantastische artikelenreeks zou kunnen schrijven. In dit geval gaat het meer om een soort eerbied en respect voor slachtoffers. Wij wijzen anderen met de vinger, maar zelf zijn we ook niet zonder fouten.

De voorzitter: De heer Arckens heeft het woord.

De heer Erik Arckens: Minister, ik dank u voor uw antwoord. U hebt de zaken in een bepaald perspectief geplaatst.

Mijnheer De Coene, u verwijst naar het artikel van de heer Lust, dat ik met veel aandacht heb gelezen. Dat bevat inderdaad bepaalde tegenstrijdige elementen. We gaan verder nadenken over deze thematiek. Het is ook belangrijk dat het debat hier wordt gevoerd en niet in een paar minuten. Daarvoor is dit onderwerp veel te delicaat. Het is eigenaardig dat pas zeventig jaar na de feiten dit debat wordt gevoerd. Misschien zijn daar vroeger al journalistieke stukken over geschreven. Wie van diegenen die niet zijn weggebracht naar de kampen, zou nu nog kunnen leven? Dat zou al een klein mirakel zijn.

Minister, ik heb nog een klein zuurtje als uitsmijter. Ik heb u de vorige keer ondervraagd over roofkunst tijdens de napoleontische periode. Ik voelde me een beetje door u in het nauw gedreven door het antwoord dat u me toen gaf. Ik wil wel duidelijk zeggen dat ik het ene niet met het andere wil vergelijken. Met betrekking tot de roofkunst uit de napoleontische periode verwees u naar het UNESCO-verdrag van 1970 en naar de Conventie van Den Haag van 1954. U zei: “Een voorganger van mij, minister Van Grembergen, heeft in deze commissie ooit eens gezegd dat alle schilderijen die van ons naar Frankrijk zijn gegaan, en daar nu nog zijn, de beste culturele ambassadeurs zijn die er bestaan.”

Minister, ik hoop dat u in het licht van deze thematiek uw uitspraak heel erg gaat relativeren. Ik zeg soms ook domme dingen, maar dit kan echt niet. Passen wij dit toe op deze kwestie, dan zal er ergens een bommetje barsten.

De voorzitter: Minister Schauvliege heeft het woord.

Minister Joke Schauvliege: Mijnheer Arckens, dit is een totaal andere zaak. We mogen die twee niet vergelijken. Het gaat trouwens om werken die zich al op Belgisch grondgebied bevonden, maar van de eigenaar weggenomen zijn. Dat is iets totaal anders dan kunstwerken die zich op een ander grondgebied bevinden. De thematiek wordt momenteel trouwens levendig besproken binnen de EU en de UNESCO. Enkele lidstaten, zoals Polen, zijn ter zake bijzonder actief. Ze zijn aan het inventariseren wat er allemaal vanuit Polen in het buitenland is geraakt. Ze zijn misschien van plan om alles terug te halen, maar als we daarmee beginnen, weten we niet waar we eindigen. Dat is iets heel anders.

Mijnheer Caron, het is niet juist – het is fout, ik wil dat benadrukken – dat het KMSKA geen apart onderzoek zou hebben gevoerd. Integendeel, ze hebben dat wel gedaan. Ik heb een hele bundel daarover. De commissie is daar nog niet zo lang geleden op bezoek geweest. Het is misschien jammer dat dit daar niet aan bod is gekomen. Het is misschien een suggestie om daarover eens van gedachten te wisselen met Paul Huvenne, expert op dat vlak. Dat kan bijdragen tot meer zichtbaarheid van de terechte bezorgdheid van de heer De Coene.

Ik denk dat we allemaal op dezelfde golflengte zitten. Mijnheer De Coene, u hebt dat het sterkst uitgedrukt. Mijnheer Caron, u vroeg naar bekendheid en educatie. Ik ben daar ook absoluut voorstander van. Mijnheer De Coene, u trekt dat open. U vindt dat we het moeten weten en zien als die werken tentoongesteld worden. Ik zal nagaan of dat gebeurt. Ik denk dat het in het KMSKA gebeurt, maar dat moet ik nagaan. Dat is een goede suggestie.

We zijn volop bezig met de beheersovereenkomsten met de musea die op Vlaams niveau erkend worden. Ik stel voor om dat op te nemen in de beheersovereenkomst en de educatieve pakketten. Ik stel voor dat het wordt aangeduid als die werken worden tentoongesteld.

Ik krijg net bericht van het KMSKA dat ze dat effectief doen. Als er een niet-geïdentificeerd werk in die jaren in het KMSKA is terechtgekomen, wordt dat vermeld als het tentoongesteld wordt. Dat gebeurt al. We kunnen dat opentrekken naar alle erkende musea. Ik ben het met u eens dat we op die manier een bijdrage kunnen leveren tot meer kennis van de geschiedenis en hopelijk ook tot oplossingen.

Nogmaals, er wordt een actief beleid rond gevoerd. Het is niet zo dat we zitten te wachten tot er op federaal niveau iets beweegt. Dit is voortdurend in beweging. We werken daar actief

aan mee. De experten van het agentschap en het KMSKA staan ter beschikking. Dit onderwerp verdient inderdaad al onze aandacht.

De voorzitter: De vragen om uitleg zijn afgehandeld.

■